

MEĐUVRSNI DIJALOZI OD TRADICIJSKIH PRAKSI DO PETROKEMIJSKOG ANTROPOCENA: UVODNIK

MAJA PASARIĆ, LIDIJA BAJUK, SUZANA MARJANIĆ

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

Tematski blok *Međuvrsni dijalozi od tradicijskih praksi do petrokemijskog antropocena* nastaje kao suradnja između projekta *Kulturna animalistika: interdisciplinarna polazišta i tradicijske prakse* (ANIMAL, IP-2019-04-5621) Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, koji financira Hrvatska zaklada za znanost, i međunarodnoga znanstvenog skupa *Dani kulturne animalistike* kao središnje aktivnosti Centra za integrativnu bioetiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu, a koji su na temu "Nije pas beštija" po peti put održani 2023. godine.

I dok je projekt ANIMAL Instituta za etnologiju i folkloristiku usmjeren na kulturnu i kritičku animalistiku (riječ je o hrvatskoj prilagođenici *kulturna animalistika* termina *animal studies* koju 1996. godine svojom zooetičkom knjigom uvodi Nikola Visković), članovi Centra za integrativnu bioetiku posebice su fokusirani na probleme etike životinja unutar šireg koncepta kulturne zoologije (kulturne animalistike), koju je kod nas uveo također Nikola Visković, jedan od hrvatskih bioetičkih i zooetičkih pionira.

O aktualnosti i značaju animalističkih istraživanja svjedoči i projekt *Misliti životinje: transformativni aspekti istraživanja životinja u folkloru, književnosti i kulturi* u Institutu za etnomuzikologiju ZRC SAZU u Ljubljani. Kolegica Saša Babič, čiji je rad uključen u ovaj temat, članica je toga projektnog tima.

Na činjenicu da međuvrsni dijalozi, odnosno sagledavanje uloga životinja u čovjekovu kolektivnom svjesnome i nesvjesnome ima ishodište u jeziku, upućuje rad Antonije Zardije Kiš i Marinke Šimić, posvećen osobitom leksikografskom oblikovanju na susretištu filologije, folkloristike i kulturne animalistike. Način oblikovanja natuknice njihova povijesno-animalističkoga rječnika u nastajanju, koji utemeljuju na animalističkom leksičkom sadržaju hrvatskoga glagoljskog korpusa, u radu je ilustriran dvjema zoonimskim natuknicama, dvjema pticama – nojem i pupavcem. Poveznice između ljudskog iskustva i krilatoga životinjskog svijeta ogledaju se i u etnolingvističkom pristupu Saše Babič, odno-

sno u personificiranim i metaforičkim predodžbama ptica u slovenskim kratkim usmenim oblicima.

U pisanoj književnosti i kratkim usmenim oblicima te u drugim žanrovima usmene književnosti koji reflektiraju vjerovanja (od onih tradicijskih do onih upisanih u prevladavajuće mitske i religijske diskurse) animalno je uistinu elementarno, kako to u svojim antropološkim strukturama imaginarnoga apostrofira francuski filozof Gilbert Durand. Animalni subjekti kao čovjekovi prvi *drugi* okosnica su njegove spoznaje i načina razumijevanja svijeta, što potvrđuje istraživanje simbolike majmuna u Japanu Danijele Vasić u preglednom iznošenju mitskih predodžbi o majmunu koje predstavljaju hibrid budističkih i taoističkih vjerovanja pristiglih iz Kine, naslojenih na postojeće šintoističko nasljeđe. Nadalje, kompleksnu ulogu bika u sustavu mitsko-folklornog mišljenja na sjecištu indoeuropskih i sjevernoafričkih mitskih narativa i srpskoga usmenog folkloru tumači Lidija Delić, o mačjem imaginariju u južnoslavenskim običajima i vjerovanjima čitamo u članku Suzane Marjanić, a o kompleksu vjerovanja u metempsihoze kod slavenskih naroda u članku Dragane Đurić.

Simbolika životinja i raznovrsni animalni imaginariji kontinuirano i nadasve uspješno pronalaze svoje modalitete izričaja i u suvremenim kulturama, i to u različitim umjetničkim praksama, ali i u sprezi između zaštite životinja, prava životinja i izazova uzrokovanih dijeljenjem istih životnih prostora životinja s ljudima što, između ostalog, sve više uvjetuju ekonomske, ekološke i klimatske promjene. Odnosno, kako je to Nikola Visković istaknuo – unatoč sve izraženijoj (industrijskoj) eksploataciji životinja, njihova simbolizacija nije nestala. U konačnici, i jugoslavenska petromodernost i ekstrakcija fosilnih goriva, proizvodnja plastike i plastičnih igračaka u obliku životinja uvod su u plastice i u petromoderni odnos dominacije nad životinjama i prirodom, o čemu piše Andrija Filipović. Temat se dotiče i višeslojnoga interpretativnog potencijala materijalne kulture kroz natpise na nadgrobni spomenicima, i to povratkom u antički grčko-rimski svijet i njegove narative o smrti čovjekova najboljeg prijatelja – psa, što sustavno u radu obrazlaže Thorsten Fögen.